

УДК 3382.012.324

Дутка Г.І., здобувач ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького***РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ**

В статті аналізується сучасний стан розвитку громадянських організацій та напрями подальшого розвитку і забезпечення діяльності організацій в Україні.

Ключові слова: *недержавні організації (НДО), громадські організації, громадське суспільство*

Вступ. В результаті процесу реформування виникають нові соціальні групи, котрі почали утворювати недержавні організації (надалі НДО). НДО утворювались для захисту прав, інтересів та мали свої напрями діяльності такі як:

- Соціальний та правовий захист своїх членів;
- Лобіювання інтересів своїх членів;
- Інформаційна та аналітична підтримка.

Повертаючись до історії зародження недержавних організацій в Україні, то вони припадають на кінець 80 років. Це зародження підштовхнуло людей у вступ до різноманітніших незалежних асоціацій.

У різних містах з'явилися різноманітні групи, рухи, осередки котрі мали свої назви, та тематику думок.

Можна говорити, що ці організації починають брати на себе завдання підвищення громадської проінформованості та посилення відповідальності уряду за прийняття рішень.

У вітчизняній літературі поняття “громадські організації” розуміють як добровільні формування громадян, створені у результаті їх вільного волевиявлення з метою вираження колективних інтересів і вирішення громадських питань та проблем. Визначення понять «спілки», «асоціації» західними ученими зводяться до того, що їх називають неурядовими організаціями (non-government organization, або NGO). Головними ознаками таких організацій є недержавність та неприбутковість. Ці дві властивості беруться як критерій для розмежування з іншими можливими об'єднаннями громадян. Окрім двох головних ознак громадських організацій (недержавність і неприбутковість), є ще третя – добровільність об'єднання членів. Якщо до англійських Non-government і Non-profit додати слово Voluntary (добровільність) отримаємо поняття «громадські організації», а відповідно до західної термінології – «спілки» та «асоціації»[3].

Матеріал і методи.

Основоположником концепції “громадське суспільство” вважають Гегеля [2].

Дослідження розвитку недержавних організацій в Україні відображені в працях українських вчених-дослідників. Значний внесок у теоретико-методологічні дослідження зробили такі вчені, як: В. Балабін, О. Михайловська, В. Новохацький, О. Стегній, О. Тарасов, О. Клименко, В. Нанівська та інші. Серед останніх досліджень та публікацій уваги заслуговують роботи Круглик С., зокрема стаття «Роль неурядових організацій у розбудові громадянського суспільства в сучасній Україні».

Результати досліджень.

Громадська організація – це «добровільне об'єднання громадян, що виникає внаслідок їхнього вільного волевиявлення на основі спільних інтересів і завдань» [1].

Метою і сферою діяльності громадських організацій є громадянське суспільство. Громадянське суспільство складається з приватних осіб, класів, груп та інститутів, взаємодію яких регулює громадянське право і які безпосередньо не залежать від політичної держави [4].

Розгалужена система НДО є важливим показником розвитку громадянського суспільства. Враховуючи цей аспект, то тут варто зазначити про позитивні тенденції в Україні. Останнім часом спостерігається позитивна динаміка кількісного зростання громадських організацій. На сьогодні сформована широка мережа таких організацій по всій території України. До того ж кількість зареєстрованих громадських організацій постійно зростає. Станом на 1 січня 2009 р. в Україні зареєстровано громадських організацій та їх осередків – 59321, у 2008 р. – 54862, у 2007 р. – 48816, у 2006 р. – 46682)[3]. Але експертні оцінки дозволяють говорити лише про незначну кількість громадських організацій, які дійсно є активними та відіграють важливу роль в суспільстві. Більшість зареєстрованих в Україні організацій існують лише формально, або функціонують епізодично. Така кількість коливається в межах від 4 до 5 тисяч. При чому такі організації мають досвід роботи, здійснюють свою діяльність мінімум два-три роки від моменту реєстрації та є досить відомими в своєму регіоні [7].

З погляду громадянського суспільства, політична воля спирається на широке використання громадянами своїх соціальних і громадянських свобод і на існування в країні глибоко укорінених демократичних цінностей і впевненості у своїх силах. Дані цінності стають сильні в тому випадку, якщо люди можуть робити вільний вибір і добровільно брати на себе відповідальність на основі своїх соціальних і громадянських пріоритетів. Демократія досягає розквіту в тих країнах, де закон ефективно захищає право громадян вступати в асоціації в ім'я загальних громадянських цілей і формувати групи, що відбивають їхні загальні думки, цінності й інтереси» [5].

НДО здатні досягти необхідних політичних рішень, відповідної соціальної політики та матеріальної підтримки держави. Впливають на законодавство та державотворення, на розвиток суспільства, прискорюють демократичні процеси й роблять їх незворотними» [10].

Недержавні організації не прагнуть відібрати всі права та обов'язки в правноуправляючих органів, а лише виступають, як посередниками і здійснюють тиск на закони та проекти що не відповідають нормам.

На 2005 рік в Україні легалізовано НДО 2091 організацій, в 2006 році 1994, в 2007 році – 1901, в 2008 році – 2154, де ми бачимо стрімку тенденцію до зростання.

Аналізуючи легалізовані НДО по областях то можна зазначити, що найбільше в 2004 році було в Донецькій області це 174 організації де не включено діяльність:

- ✓ Об'єднання національних та дружніх зв'язків
- ✓ Молодіжні організації
- ✓ Дитячі організації
- ✓ Жіночі організації
- ✓ Об'єднання ветеранів та інвалідів
- ✓ Професійної спрямованості
- ✓ Об'єднання охорони природи (екологічні)
- ✓ Об'єднання охорони пам'ятників історії та культури
- ✓ Оздоровчі та фізкультурно- спортивні
- ✓ Об'єднання захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС
- ✓ Науково-технічні товариства, творчі об'єднання
- ✓ Освітні, культурно-виховні об'єднання.

В 2008 році налічується загалом по всіх діяльностях 5095 НДО [рис. 1]

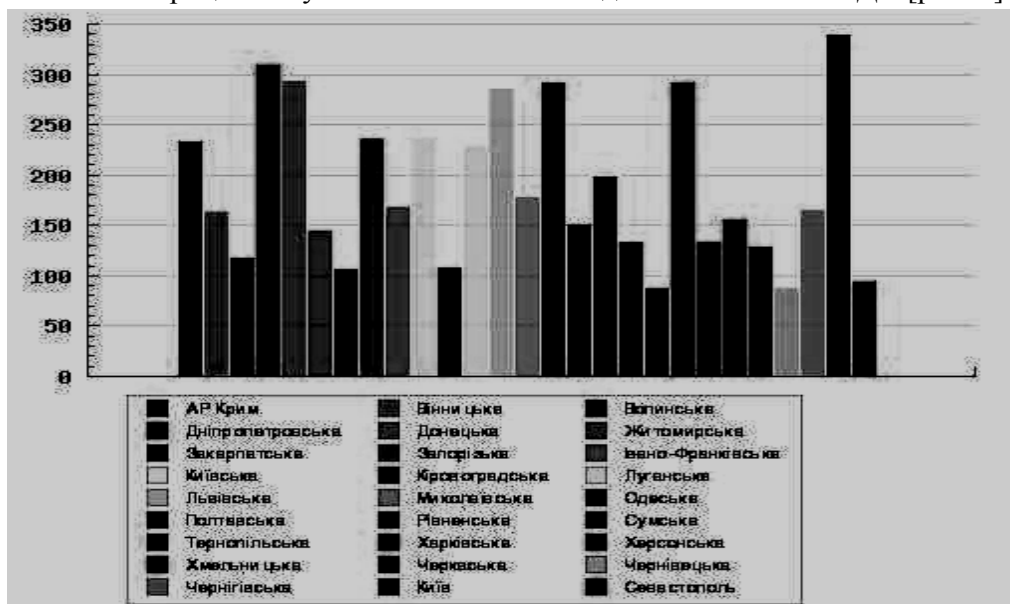

Рис.1 Динаміка росту НДО [За даними інформаційно-аналітичної системи “Громадське суспільство і влада”]

Було проведено соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 26 жовтня 2009 року дослідження на тему “Чи довіряєте Ви організаціям”. Було опитано 2010 респондентів віком від 18 років у всіх областях України, Києві та АР Крим за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками. Вибірка опитування будувалася як стратифікована, багатоступенева, випадкова із квотним відбором респондентів

на останньому етапі. Опитування здійснювалося у 129 населених пунктах (із них 75 міських та 54 сільських поселень). Теоретична похибка вибірки (без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 2,3% з імовірністю 0,95. Дослідження здійснене за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

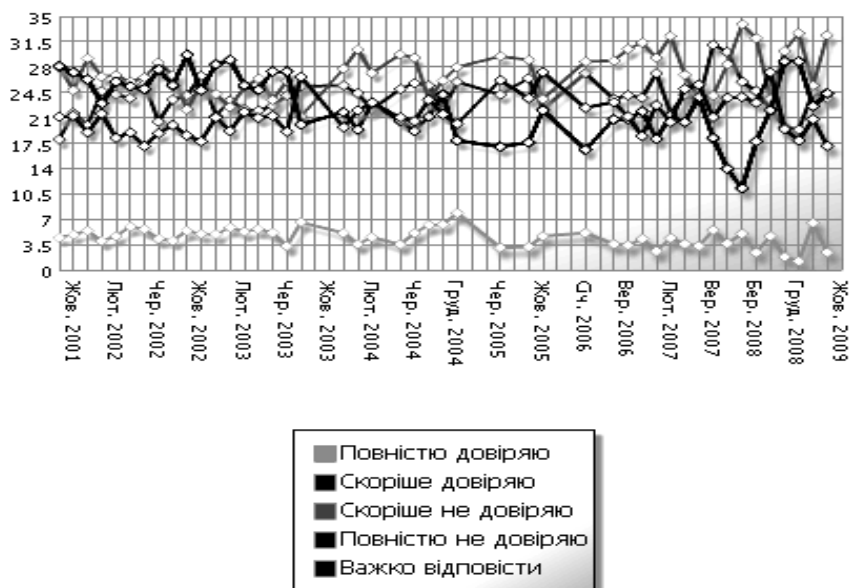

Рис.2 Динаміка довіри до громадських організацій [Соціологічне опитування. <http://www.razumkov.org.ua/ukr/>]

Висновок. НДО в Україні слабкі й, поки що вони не дуже суттєво впливають на стан справ у країні.

Для більшої ролі недержавних організацій у вирішенні актуальних питань, наприкладі аграрного сектору потрібен механізм врегулювання держави і НДО, що вдосконалив би кваліфікації обох сторін і надав більш тісні зв'язки.

Потрібно провести реєстрацію всіх недержавних організацій України.

Слід зазначити, що в Україні відсутнє законодавство, що визначало б юридичний статус незалежних аналітичних центрів. Якщо такого типу організація реєструється як підприємство, то незважаючи на те, що в її статуті визначено, що вона є неприбутковою і займається виключно аналітичною та дослідницькою діяльністю, результати її інтелектуальної діяльності вважаються комерційними і є сферою регулювання відповідного комерційного та податкового законодавства.

Оподаткування недержавного сектору повинно регулюватися відповідно до стандартів ЄС. В Україні ще немає розуміння поняття „суспільне благо“; система оподаткування добродійних організацій запроваджена в неповному обсязі. НДО звільнені від податків на прибуток та додану вартість, однак вони не мають права займатися підприємницькою діяльністю. Окрім того, українське законодавство не містить чіткої концепції та критеріїв для визначення неприбуткової діяльності.

Отже, в сучасній Україні є підвалини та передумови для реальної побудови громадянського суспільства через розвиток НДО та посилення їхнього впливу. Однак для нинішнього стану цієї сфери характерні радше формальні ознаки і, відповідно, потенціал на перспективу, ніж реальне й практичне втілення оптимальної моделі впливу громадських організацій на суспільно-політичні процеси в Україні: «Що ж до ситуації в Україні, звичайно, ці організації ще не набули належної впливовості та авторитету. Однак, здається, їхній стабільний розвиток свідчить про те, що в недалекому майбутньому громадяни України все ж таки отримають цей важливий засіб для участі у політичному житті країни» [11].

Література

1. Політологічний енциклопедичний словник. – К., 1997. – С. 76.
2. Гегель Г.В.Ф. Філософія права. – М., 1990. – С. 227–278.
3. Громадські об'єднання в Україні: Навч. посіб. / За ред. В. Бесчастного. – К.: Знання, 2007. – С. 15
4. Закон України «Про об'єднання громадян» // Відомості Верховної ради України. – 1992. – №34. – ст. 504
5. Джон Дж. Патрік. Громадянське суспільство в період третьої хвилі демократії: його значення для громадянської освіти // Громадянська освіта. – Львів, ЦПД. – 2001.
6. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за галузями економіки та організаційно-правовими формами господарювання станом на 1 січня 2009 р. // http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/edrpoj/edrpoj_u/opfg/ks_za_opf0109.htm
7. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України. 2002-2006 роки / Підготовлено Творчим центром Каунтерпарт. Л. Паливода, О. Кікоть. – К.: «Макрос», 2006. – С. 18
8. Громадські організації в Україні у 2008 році: Статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – С. 8-9
9. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України. 2002-2006 роки: Звіт за даними дослідження / Підготовлено Творчим центром Каунтерпарт. Л. Паливода, О. Кікоть. – К.: «Макрос», 2006. – С. 22
10. Яскал Л. Недержавні організації в Україні // Соціальна робота в недержавних установах. – <http://www.ukma.kiev.ua/univ/fac/DSST/SWU/win/>
11. Громадські організації в Україні: тенденції розвитку // Romur Report. – №6. – Spring, 2001.
12. <http://www.razumkov.org.ua/ukr/>

Summary

Dutka G.I.

DEVELOPMENT NGOS IN UKRAINE

This paper reviews the current status of the civilian organizations and areas for further development and support of organizations in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2010